

La política exterior del PSOE durant la transició política espanyola

1. De la clandestinitat a la Constitució (1974-1978)

CATERINA GARCIA I SEGURA *

Amb aquest s'inicia una sèrie de tres articles al llarg de la qual s'analitzen els presupòsits i les actuacions del PSOE en matèria de relacions internacionals durant la transició. Es para bastant l'atenció en la vida política espanyola d'aquell període tan peculiar perquè, amb més força que mai, s'imposava a l'hora de determinar posicions en temes internacionals.

En aquells moments al PSOE encara era hereu dels anys de clandestinitat i repressió però, i cada cop més a mesura que s'anava avançant en el temps, també percebia el canvi que s'estava operant i entenia que per assolir un cert protagonisme no podia obsessionar-se amb la no desitjada herència. Així es posa de relleu com la tradició socialista en matèria de relacions internacionals s'anava adequant als aires de la incipient democràcia. Era, de fet, un pròleg al seu comportament actual. Pròleg encara discret en tant que el PSOE estava jugant com a partit d'oposició. El major trasvals de posicions s'operaria anys després, en ésser partit de govern, i és el que observem dia a dia amb els dubtes, vacil·lacions, indecisions i foscors de la política internacional del govern espanyol.

Com a punt de partida prenem el XIII Congrés del PSOE a l'exili, celebrat a la localitat parisina de Suresnes el mes d'octubre de 1974.

* Professora de Política Internacional al Departament de Ciència Política de la U.A.B.

Iniciem en ell el recorregut per la significació especial que tengué tant per ser l'últim a l'exili com per la consolidació de la nova executiva presidida per Felipe González i el que això volia dir: victòria definitiva sobre l'executiva-Llopis.

Del XIII Congrés del PSOE a la Constitució no solament passaren quatre anys. La importància dels esdeveniments que tengueren lloc en aquest període fa difícil mesurar-lo en temps, perquè en quatre anys els partits polítics pogueren sortir a la llum, organitzar-se i passar a formar part de l'activitat política espanyola.

Espanya fou «homologada» a nivell internacional, el país es pronuncià a favor de la Llei per a la Reforma Política, acudí a les urnes per elegir les primeres Corts democràtiques, i, a la fi, tengué la Constitució democràtica de 1978. Es tractava en definitiva del procés de transició.

Escapa a l'abast d'aquests articles l'estudi exhaustiu de la Transició, però ens veurem obligats a fer-hi repetides referències donat el seu caràcter específic i peculiar (1). Peculiaritat que es manifestà, segons R. Morodo, a un doble nivell:

a) a nivell procedimental, perquè es donà un canvi des de la legalitat, respectant la legalitat corporativa franquista i

b) a nivell de contingut, perquè amb tot hi hagué una substitució *total* del règim polític. (2)

El PSOE en aquests quatre anys fou peça fonamental del procés ja que des d'una clandestinitat que havia aconseguit pràcticament acabar amb ell (les seves executives havien estat repetidament reprimides i desfetes per l'aparell policial del Règim i s'havien vist obligades a traslladar quasibé tota llur activitat a l'exili) s'aixecà i es convertí, amb diversos ajuts, en el principal partit de l'oposició.

Al llarg d'aquests anys les circumstàncies i les necessitats socio-polítiques anaven canviant i amb elles, lògicament, les formulacions del PSOE. S'anà adaptant a la vida pública legal després del llarg període clandestí, i el to tradicionalment combatiu de les seves declaracions es transformà en to propagandístic i electoral. En aquest sentit seguí el procés lògic que acompanya l'ascens al poder (encara que realment no l'assolís fins a les eleccions d'octubre de 1982): la suavització de les seves postures o l'adaptació al possible. Com es vulgui presentar. El que és cert que no és el mateix ser *un* partit de l'oposició que ser *el* partit de l'oposició amb clares possibilitats de convertir-se en partit de govern.

Per altra banda hem de considerar el caràcter específic dels temes analitzats: la política exterior d'un país és reflexe de la seva política

(1) Per ampliar informació sobre aquest tema, entre altres, Vid.

AREILZA, J. M.^o de: *Diario de un ministro de la Monarquía*, Barcelona, Planeta, 1983. *Cuadernos de la transición*, Barcelona, Planeta, 1983; CARRILLO, S.: *Memorias de la Transición*, Barcelona, Grijalbo, 1983; CEBRIÁN, J. L.: *La España que hosteja*, Madrid, Taurus, 1980; ESTEBAN, J. de (i altres): *De la Dictadura a la Democracia*, Barcelona, Labor, 1979. *La crisis del estado franquista*, Barcelona, Labor, 1977; GONZÁLEZ CASANOVA, J. A.: *La lucha por la democracia en España*, Barcelona, Avance, 1975; HERNÁNDEZ GIL, A.: *El cambio político español y la Constitución*, Barcelona, Planeta, 1982; MARAVALL, J. M.^o: *La política de Transición*, Madrid, Taurus, 1982; MARTÍN VILLA, R.: *Al servicio del Estado*, Barcelona, Planeta, 1984; TIERNO GALVÁN, E.: *Cabos sueltos*, Barcelona, Bruguera, 1981.

(2) MORODO, R.: *La Transición política*, Madrid, Tecnos, 1984, passim.

interior. Són dues realitats inseparables que, a més, es veuen afectades pel devenir de la política internacional, sobretot quan un país no és una gran potència (3).

Per tant la política exterior del PSOE en el període 74-78 s'ha d'entendre en el marc de la transició espanyola i considerant la vida internacional del moment: com des de l'exterior es percebia el procés espanyol, quins suports internacionals rebia el PSOE i quins eren els grans temes a debat.

Tots aquests factors hauran de ser considerats a l'hora d'analitzar l'evolució de la «filosofia» de les Relacions Internacionals i els presupòsits i formulacions de política exterior del partit.

(3) Marcel MERLE («Politique intérieure et politique extérieure», a *Politique étrangère*, n.º 5, 1976, pp. 409-421; «Partits politiques et politique étrangère en régime pluraliste» a *RISC*, n.º 1, 1978, pp. 80-94; *La politique étrangère*, Paris, PUF, 1984) parla de l'exigència d'un nombre creixent d'interrelacions política interior-política exterior, tant a nivell de problemes puntuals com a nivell de l'estructura del poder decisional. Són les dues cares de la moneda i es comuniquen per l'acció tamissadora del govern. Aquest té la funció d'adaptar el sistema (l'«interior», l'espai tancat, delimitat, homogeni i estructurat) al seu ambient (l'«exterior», l'espai obert, heterogeni, i no estructurat en el qual actuen multitud de formes difícilment aïllables i identificables) o de transmetre a l'exterior les demandes que emanen de l'interior del sistema.

Aquesta relació no és equilibrada. La moneda pot ser més gruixuda d'un costat que de l'altre.

Si bé Marle afirma que sol predominar l'extern sobre l'intern, la recepció per part del ciutadà, de l'elector, és diferent, i en conseqüència ho són els plantejaments dels partits polítics. El grau d'implicació personal del ciutadà, de l'elector, és menor en política exterior, potser per la creença que el seu poder d'influir-hi és pràcticament nul.

Pel mateix, existeix en els partits la tendència a privilegiar la política interior de cara a assentar-se electoralment. Difícilment assolirien el poder basant la seva campanya en temes de política exterior. L'elector mig té problemes més propers, necessitats més immediates per les quals se sent afectat i que no entén connectades amb circumstàncies exteriors (encara que hi pot haver un fil directe). Vota en funció de les solucions que li ofereixen per aquests problemes. Són temes dels quals exigeix responsabilitats interiors (al marge del seu possible lligam a factors externs).

Les propostes partidistes de política exterior sols podrien tenir una repercussió electoral considerable si els temes afectessin molt directament a les condicions de vida de la població o les seves conviccions més profundes. Aquest podria haver estat el cas de la reacció de l'electorat espanyol en relació als temes OTAN - Comunitats Europees i a la victòria socialista d'octubre de 1982. Si bé no es pot simplificar i reduir el triomf socialista a la seva postura anti OTAN i pro Comunitats Europees, s'ha de reconèixer que en aquella ocasió fou una força mobilitzadora molt important.

Dins aquesta concepció de l'estreta relació entre ambdues esferes de la política de l'estat i aplicat el cas a Espanya i a la política exterior del règim franquista el Professor Roberto MESA («La política exterior del Règimen» *Cuadernos para el Diálogo*, Desembre 75, pp. 35-41) parla del tret definidor d'ella com a «su fidelidad inalterable a la ideología que resultó vencedora en la Guerra Civil» i de la concentració de poders a la «jefatura del Estado» típica del Règim en dedueix la identificació total entre decisions en política exterior i decisions del Cap de l'Estat, qualificant els ministres d'Afers Exteriors com a simples funcionaris o executors dels designis del Cap d'Estat. Esmenta Serrano Suñer, Martín Artajo, Castiella i Maiz com a excepcions.

Umberto GORI («Politica esterera e politica interna in Italia: note metodologiche» a *RISP*, 2/1978, pp. 263, 272) planteja una relació de proporcionalitat inversa entre el pes d'un estat i la seva política exterior (entesa aquesta com el conjunt de tentatives d'exercir un control sobre l'ambient) i l'ambient (entès com tot allò que és important pel sistema però que no pot ser controlat per ell, al menys immediatament). Així com menor és la potència d'un Estat, major és l'ambient que l'influeix i pel contrari, l'ambient d'una gran potència és molt menor perquè la seva capacitat de control és molt gran.

Fent referència al cas espanyol i plantejant que l'única influència possible de l'Espanya franquista vers l'exterior era «l'espiritual», R. MESA a l'article citat deia: «Quedan ciertamente, los valores "espirituales"; però, como ya ha quedado dicho, los únicos países con capacidad de exportar "espiritualidad" son los grandes poderes; los demás de grado o por fuerza, quedan reducidos al papel de importadores y consumidoras de tales productos».

1. LA PRE-TRANSICIÓ. EL CONGRÉS DE SURESNES

Quan tengué lloc el XIII Congrés del PSOE a l'exili, pesaven sobre ell dos temes que no podien ser obviats en els plantejaments de política exterior del partit. Un era la preocupació per sortir de la Dictadura. L'altre era el relatiu aïllament internacional d'Espanya, especialment dins el marc europeu. Si bé en aquells moments es donava una semitolerància occidental vers la Dictadura espanyola, (ja havien passat els moments de l'autarquia), en el convenciment que tendria una sortida occidental, Espanya no era considerada ni molts menys com a país «europeu». Simplement es donava una permisivitat encoberta per part dels governs democràtics europeus i nord-americà al Règim franquista perquè existia un aliniament objectiu d'aquest en el camp atlàntic, però això no es traduïa en tracte igualitari, ni tan sols favorablement (4). Fernando Morán a propòsit del tractament internacional que rebia el franquisme deia:

«(...) admitido en lo que era necesario para el equilibrio militar y lo que exigían los intereses económicos concretos, pero apartado institucionalmente del mundo al que geográfica y culturalmente pertenece España» (5).

Donades les circumstàncies, preludi de la mort física del Règim, l'enfoc del tema de política exterior estava molt marcat en els dos sentits supraesmentats.

La mort de l'almirall Carrero Blanco al 1973 havia suposat una acceleració de la pre-transició. Raúl Morodo (6) afirma que sembla acceptable que si Carrero hagués sobreviscut al General Franco haguéssim assistit a la continuïtat i inalterabilitat del Règim. Martín Villa sosté una opinió contrària: afirma que Carrero Blanco, en la seva voluntat de garantir la continuïtat, no havia sinó posat de manifest les contradiccions entre política i societat a Espanya. Amb el seu immobilisme li havia trencat qualsevulla possibilitat de sortida. D'això es desprèn que l'autor no consideri que la mort de l'Almirall hagués accelerat la caiguda del franquisme, ja que ell era una constant contribució al seu ensorrament (7).

Reprement l'explicació de Morodo, l'acceleració feia més patent la politització que s'havia operat en la societat espanyola des dels anys seixanta com a resposta a causes tals com: un alt nivell econòmic en comparació amb el dels anys precedents, els nous estils de vida i formes de treball que d'ell se'n derivaven, la major comunicació amb l'exterior (especialment per part dels professionals, universitaris...), els nous models de comportament introduïts pel turisme, la suavització progressiva de la duresa policial i l'operació crítica duia a terme pels mitjans de comunicació (excepte per part de TVE i premsa i ràdio del Moviment) (8). També Martín

(4) MORODO. *Op. cit.*, pp. 35-46.

L'autor analitza aquí la distinció entre règims «totalitaris» i «autoritaris» i la diferència de tractament que se'ls atorgava en conseqüència des de les democràcies occidentals.

(5) MORÁN, F.: *Una política exterior para España*, Barcelona, Planeta, 1980, p. 15.

(6) MORODO, *Op. cit.*, p. 92.

(7) MARTÍN VILLA. *Op. cit.*, p. 48.

(8) MORODO. *Op. cit.*, pp. 77-78.

Villa parla d'unes condicions que creades des del Règim, amb el «desarrollismo» dels seixanta, provocaren un canvi de mentalitat en la societat espanyola que no havia estat previst. Aquest autor s'hi refereix més com a un procés evolutiu tendent a la democratització que com a una situació de politització latent que es veié, de sobte, accelerada o propiciada per la mort de Carrero (9).

Interpretades d'una o altra manera ambdós autors coincideixen en l'existència d'unes condicions socio-polítiques específiques. I fou en aquestes condicions socio-polítiques nacionals i internacionals que es dugué a terme, a l'exili encara, l'esmentat Congrés.

La resolució internacional que sortí de Suresnes si bé ja anava preparant el camí perquè la fi del Règim es veia pròxima, encara mantenia el to combatiu de la clandestinitat i es pot afirmar que reflectí una certa radicalització (10). El principal objectiu era aconseguir el suport internacional per a la lluita anti-franquista. Per això abundaven les crides «al internacionalismo proletario» i a «la articulación de una estrategia obrera internacional para la lucha contra el capitalismo mundial» (11). Aquest internacionalisme proletari seria reprès més tard i enfocat des de postures menys radicals, quasibé mantenint-les per tradició, però sense abandonar-les. En tot moment *socialisme és internacionalisme*, encara que serà llegit de modes diferents.

Un altre ítem de la filosofia del PSOE en aquells moments era la fe en els partits socialistes europeus de Internacional Socialista per a l'obtenció de l'ajut que requeria el combat contra el Règim. Les *relacions entre el Partit i la Internacional Socialista* serien fonamentals pel relleu públic del PSOE tan a nivell internacional com a nivell interior.

Les relacions amb els partits europeus de la IS eren solidàries i així ho demostraren les paraules del representant del PSI al XIII Congrés del PSOE:

«Es necesario que se establezca en un modo más concreto una relación entre nosotros. Dirijo desde ahora una invitación al Congreso para que una Delegación vuestra venga cuanto antes a Italia para reunirse con los dirigentes de mi Partido a fin de concordar un plan de iniciativa que pueda dar apoyo a vuestra acción en el cuadro de la solidaridad de todos los partidos de la Internacional Socialista» (12)

Un tercer punt era la *denúncia de l'imperialisme capitalista* que mitjançant les *multinacionals* privava de sobirania i empobria els països del

(9) MARTÍN VILLA. *Op. cit.*, pp. 41-42.

(10) Pere VILANOVA («El PSOE: España y la Seguridad» a PORTELLI i altres: *Socialdemocracia y defensa europea*, Barcelona, Ariel, 1985) afirma que en el XIII Congrés del PSOE es donà una «radicalización del discurso político, desplazado a la izquierda en todos los campos» coincidint amb el fenomen similar de radicalització de molts dels partits socialistes de l'Europa del sud, (pp. 13-14).

(11) «Resoluciones del XIII Congreso del PSOE, 1974. Resolución internacional» a AAVV: *PSOE*, Barcelona, Avance, 1976, pp. 52-54.

(12) «Solidaridad italiana. Intervención del representante del PSI en el XIII Congreso del PSOE» a *El Socialista*, n.º 30, 1.ª quinzena de dic., 1974, p. 4.

Tercer Món. Lligava la lluita contra el capitalisme internacional a la lluita contra els règims dictatorials.

En quart lloc i lligat a l'anterior es pronunciava contra tot poder hegemònic i contra la divisió del món en zones d'influència. En definitiva, *contra els blocs militars* que mantenen el «status quo» (13). Aquest punt era manifestació d'un ressò que es deixava sentir de lluny i que seria d'especial relevància en tant que es despertés el tema de la integració d'Espanya a la OTAN. Mesos abans del Congrés es podia llegir a «El Socialista» i a «Cuadernos para el Diálogo», revista, aquesta última, tribuna d'expressió de reconeguts militants socialistes:

«Para los socialistas españoles que creemos en una Europa independiente tanto de los Estados Unidos como de la URSS, nuestro concepto de los intereses del país es muy distinto del que tiene la Dictadura. Esta predica continuamente en el nombre sagrado de la Patria y luego permite que por lo bajo y secretamente el pentágono y las empresas multinacionales yankees hagan su santa voluntad. Nosotros creemos en la voluntad del pueblo español» (14).

També es lligava el problema de la integració europea amb les relacions de dependència vers els EEUU:

«Sin alterar profundamente nuestras relaciones con EEUU es imposible crear las condiciones que hagan posible una auténtica coexistencia activa en Europa como paso previo a etapas más ambiciosas de integración» (15)

Interpretant aquests principis generals de les relacions internacionals es pronunciava sobre una sèrie de temes puntuals, claus de la política exterior espanyola:

1. **Comunitats Europees.** El PSOE es declarava contra l'entrada d'Espanya a les Comunitats Europees «mientras persista el régimen político vigente y recuerda (el PSOE) a los gobiernos democráticos europeos que una integración tal en lugar de forzar el reconocimiento de las libertades formales en nuestro país, supondría el fortalecimiento del Régimen» (16).

El tema de les Comunitats, més àmpliament el d'Europa, connectava aleshores amb el primer principi esmentat: calia anar vers una Europa unida, però es rebutjava la unió sobre la base del capitalisme internacionalista. Calia la democratització de les institucions europees i la seva orientació a favor dels treballadors que són els que directament suporten el major pes de la crisi i de l'agressió imperialista de les multinacionals (17).

(13) «Resoluciones del XIII Congreso del PSOE», *Ibid.*

(14) «Manos fuera de España» a *El Socialista*, n.º 20, 2.ª quincena abril, 1974, p. 3.

(15) AGUILAR NAVARRO, M.: «Independencia y seguridad de Europa» *Cuadernos para el Diálogo*, jul. 74, p. 30.

(16) «Resoluciones del XIII Congreso del PSOE» *Ibid.*

(17) *Ibid.*

2. **Solidaritat amb el Tercer Món.** Amb l'esperit del tercer punt proclamava la solidaritat amb els proletaris del món i saludava els pobles del Tercer Món que lluitaven pel seu alliberament. Saludava els pobles de Guinea, Mozambique, i Angola pel seu recent ingrés a les Nacions Unides o pel fet d'haver sol·licitat l'admissió (18).

3. En el tema de la **descolonització** es decantava a favor dels moviments d'alliberament dels pobles colonitzats i per tant saludava Portugal per la seva política descolonitzadora.

Dins aquest tema s'engloba un dels grans problemes de la política exterior espanyola: *La descolonització del Sahara*. En opinió d'Emilio Menéndez del Valle, expert en relacions internacionals i membre del partit, el procés descolonitzador pel Sahara «(...) se aparta de todo modelo clásico, donde generalmente los sujetos protagonistas son la potencia colonizadora que domina el territorio y la población del mismo que ansía la independencia» (19). En aquest intervenen molts més subjectes: Espanya com a potència administradora, el poble saharauí que reclama la independència a través del seu portantveu el Front Polisari, el Marroc que reclama el territori del Sahara com a part integrant del seu usurpada pel colonialisme, Mauritània que també el reclama per dret històric i Algèria que no pretén cap reivindicació territorial però s'hi considera part interessada en tant que país fronterer amb el Sahara occidental, el Marroc i Mauritània.

Encara que Espanya no votà la Resolució 1514 (XV) de NNUU, de 14-XII-60 o «Carta Magna de la Descolonització», acceptà de fet el principi de transmetre informació a les NNUU sobre el Sahara, Ifni i Guinea (Resolucions 1541 i 1542 de 15-XII-60) (20). Salvant les puntualitzacions històriques el que es pot mantenir es que fins 1975 Espanya mantingué que era una qüestió de descolonització i no de contencions territorial, postura, aquesta última, defensada pel Marroc.

Amb la mort de Carrero Blanco el «lobby» pro-marroquí de postura oposada a la descolonització perd força. Aquest, amb vincles econòmics importants amb el regne del Marroc era, evidentment, contrari a la postura del govern.

Al llarg del bieni 73/74 tenen lloc: la convocatòria d'un referèndum per part d'Espanya, el desencadenament d'una violenta campanya marroquí contra l'autodeterminació, la situació de Mauritània al costat del Marroc en base a la tesi d'un repartiment i el manteniment de la postura algerina a favor de l'autodeterminació però sense situar-se al costat d'Espanya. El govern espanyol desbordat per la força del nacionalisme saharauí va corregint la postura inicial i accepta el proposat pel Marroc: petició d'opinió consultativa al Tribunal Internacional de Justícia (la qual cosa suposa interpretar-ho com a qüestió de diferència territorial).

Es contra aquesta postura que el PSOE es manifestà en la Resolució internacional de Suresnes. Demanava la celebració del referèndum sense mediació.

(18) Guinea Bissau havia estat admesa el 17 de setembre de 1974, Mozambique ho seria el 16 de setembre de 1975 i Angola el 1 de desembre de 1976.

(19) MENÉNDEZ DEL VALLE, E.: «Sahara español: una descolonización tardía» a *Cuadernos para el Diálogo*. Colec. «Los suplementos», n.º 68, desembre 1975, p. 14.

(20) Vid. MORÁN. *Op. cit.*

4. **Respecte a la lluita contra els règims dictatorials.** Felicitava el poble grec per l'enderrocament de l'estructura militar, rebutjava la Junta Militar Xilena i se solidaritzava amb la lluita interna i externa contra ella.

5. Pel que feia a la **qüestió palestina**, es decantà a favor del dret del poble palestí a la seva identitat nacional i a favor del dret d'existència del poble israeli dins unes fronteres segures i reconegudes. Entenia ambdós drets com a irrenunciabls per aconseguir un equilibri a l'Orient Mitjà.

Així apareixien dibuixades les grans línies de la filosofia i de la política exterior del PSOE. A mesura que el partit s'anà consolidant com a partit «legal» i integrat en la vida política espanyola anà perfilant aquests principis i assumí un to més reflexiu, més pausat que anava més d'acord amb el que es presentia que l'opinió pública espanyola podia entendre com a «esquerra parlamentària» sense veure-hi ombres de «perill comunista».

Si bé els grans temes es mantengueren, se n'anaren introduint de nous, se'n potenciaren uns i se n'arreconaren d'altres, de tal forma que com a resultat s'observà un desplaçament de la postura inicial (en el període que ens ocupa) del PSOE.

2. L'INICI DE LA VIDA LEGAL: EL PSOE COM «EL PARTIT DE L'OPOSICIÓ»

L'any 1975 estigué protagonitzat per la desaparició física del general Franco que comportà la del Règim i situà el país a l'expectativa de la ja pròxima recuperació dels drets i llibertats fonamentals. L'atenció dels partits polítics es fixà en preparar la seva pròpera entrada en joc: començaren els contactes i les negociacions que es desenvoluparien molt més clarament a l'any següent.

Mentre, el nou govern es preocupava per la legitimació del país a nivell internacional. Calia donar la imatge que alguna cosa estava canviant i que aviat «seríem Europa».

L'oposició franquista s'havia unificat al voltant de dos fonts: «Junta Democràtica» que s'havia format a París l'any 1974 coincidint amb la primera malaltia seriosa del general Franco i «Plataforma Democràtica» que es constituí uns mesos després. La primera reunia el PCE, el PSP, el Partit Carlí, Andreu Abelló com a representant de les forces catalanes (els bascs participaren en un parell de reunions però no s'arribaren a integrar), Paz Andrade pels galleguistes, així com Agudín, Rojas Marcos pels andalusistes, Gascón pel Partit Socialista —regionalista— d'Aragó i algunes personalitats independents tals com García Trevijano i Calvo Serer. La segona s'articulava al voltant del PSOE i dels grups demòcrata-cristians.

Aquesta dispersió d'esforços era reflexe d'una qüestió que aniria prenent forma en el futur pròxim: la voluntat del PSOE de deixar clar que la seva opció era diferent de la dels comunistes.

Al llarg d'aquest any no hi hagueren declaracions formals del Partit en matèria de política exterior, altres tasques més relacionades amb el present immediat deuriem preocupar-lo, però és possible seguir el fil de les seves postures a través de les publicacions dels seus especialistes en relacions

internacionals principalment al seu òrgan «El Socialista», però també a altres publicacions periòdiques que jugaven el paper de tribuna de l'oposició al Règim:

1. **Comunitats europees.** Els socialistes es manifestaven en el sentit d'advertir l'Europa Comunitària de la farsa democràtica engegada pel govern Arias. Segueixen demanant la negativa comunitària a l'admissió d'Espanya (21).

Cal recordar que tota Europa s'havia manifestat contra les darreres condemnes a mort del franquisme i que els socialistes havien agraït aquestes manifestacions. Els socialistes insistien en la via de pressió europea.

També dins el gran tema d'Europa es declaraven contraris a l'Europa dels grans monopolis i de les grans multinacionals:

«Nuestro objetivo, en la relación con los países europeos, se encaminaria a la construcción de una Europa política, al servicio de los intereses de la clase trabajadora y como factor de ruptura de la política mundial de reparto en bloques de influencia» (22).

Amb tot acceptaven les relacions Espanya-Comunitats (un cop s'efectués el canvi de règim) com a marc i element que ajudaria al canvi vers la democràcia.

Amb relació a la *Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa* feien una valoració positiva pel que suposava el fet de negociar: creació d'un vincle d'obligacions morals i polítiques de natura flexible i oberta (23). També feien una estimació favorable de l'actuació espanyola: no havia estat merament defensiva, com era l'habitual, sinó de treball en les línies de la CSCE.

2. **Descolnització.** Donaven la benvinguda i felicitaven els països que estaven accedint a la independència. Destacaven el caràcter d'alliberament social a més de nacional del procés de Mozambique i estableixen un lligam entre la colonització portuguesa (que estava acabant, després de la Revolució dels clavells) i la penetració europea-nord-americana per a la contenció del nacionalisme africà (24).

Sahara. La política del govern espanyol respecte al tema provocada per la postura marroquí fou en tot moment denunciada pel PSOE que mantengué la tesi de l'autodeterminació.

El 25 d'abril portugués havia inquietat a alguns sectors espanyols desitjosos d'abandonar el Sahara i apropar-se al Marroc; les relacions amb Algèria eren ambigües i no se sabia si es podia comptar amb un suport real;

(21) «España - CEE: Diplomacia de mendigos» a *El Socialista*, n.º 31, 1/IV/75, p. 5.

(22) *Ibid.*

(23) «La seguridad y la cooperación en Europa: perfiles de una conferencia» a *Cuadernos para el Diálogo*, Agost 75, pp. 14-16.

(24) MENÉNDEZ DEL VALLE: «Bienvenido, Mozambique» a *Cuadernos para el Diálogo*, n.º 141-142, jul. 75; «Papua-Nueva Guinea», *Cuadernos...*, set. 75, pp. 29-30; «Angola: la batalla contra el imperialismo» a *Cuadernos...*, Oct. 75, pp. 35-36.

les relacions amistoses hispano-mauritanes havien desaparegut; el monarca alauí desencadenà una agressiva ofensiva diplomàtica a favor de l'annexió i organitzà la «Marxa verda»; el Consell de Seguretat de les NNUU es reuní perquè era una qüestió que afectava la pau i la seguretat però el problema seguí sent considerat com a descolonització; el TIJ determinà que la sobirania que reclamava el sultà no era justificada.

Aquests foren, molt resumits, els esdeveniments que preludiaren la «Declaració de Madrid» de 14 de novembre de 1975. Sense entrar en l'anàlisi detallada de l'Acord Tripartit, direm que el que suposava era la cessió de l'administració del Sahara al Marroc i a Mauritània. No era una cessió de sobirania i tampoc l'administració era cedida totalment ja que Espanya la compartiria amb els altres dos signataris.

La «Declaració de Madrid» suposà un abandó del camí marcat per les Nacions Unides i aixecà les veus dels socialistes contra l'actuació del govern, veus que ja es deixaven sentir anteriorment per la política abandonista seguida reclamant una urgent solució: el referèndum d'autodeterminació. En aquesta ocasió era qualche cosa més que abstencionisme el que denunciaven, era «la venda del Sahara»:

«En varios números nos hemos pronunciado claramente: la única solución al problema del Sahara está en la real y auténtica autodeterminación del territorio basada en un referéndum a través del cual se respete la voluntad del pueblo saharauí. (...) Con cínicas palabras, Pinies —anunciando la signatura de l'acord de Madrid— dejaba ver claramente que el régimen se vendía una vez más al mejor postor—, en este caso Marruecos y Estados Unidos— y que era incapaz, a pesar de sus compromisos iniciales, de hacer frente a la responsabilidad histórica de entregar el territorio del Sahara a sus habitantes. (...) Los socialistas españoles no podemos dejar de manifestar nuestra obligada solidaridad con el pueblo saharauí y su representante el Frente Polisario» (25)

Lligat amb aquest tema es deixava entreveure un focus de perill a les illes Canàries: frontereres amb el Marroc podrien veure's afectades per l'expansionisme marroquí que semblava tenir pocs límits:

«(...) y España aun exponiendo a las islas Canarias a los afanes anexionistas de Marruecos mantiene sus intereses económicos en los yacimientos de fosfatos de Bu-Craa» (26).

(25) «Se vende el Sahara» a *El Socialista*, n.º 52, 2.ª quinzena nov. p. 4.

(26) *Ibid.*

El principi declarat a Suresnes de *denúncia a l'imperialisme i a l'oposició als blocs militars* tingué una clara ocasió per a pronunciar-se: la visita del president Ford a Espanya:

«El PSOE está en contra de esta visita que considera inoportuna por dos razones: desde el punto de vista popular es rechazada y rechazable y además puede entenderse como un respaldo político que supone la inclusión de España en una determinada estrategia de bloque que también puede ser inoportuna» (27).

Dins un altre àmbit, el PSOE anava mantenint contactes amb l'exterior de cara a consolidar la seva imatge y a assegurar els ajuts.

Ambdues coses serien després d'una molt gran importància: la carta que a nivell interior jugaria el prestigi internacional del partit li ajudaria a superar les manques i deficiències que li havien ocasionat tants d'anys de dura clandestinitat.

Encara que sigui de passada esmentarem alguns d'aquests contactes: el mes de febrer, dies 11 i 12, el primer secretari viatjà a Mèxic i mantingué comunicacions amb el Gabinet del President Echeverría. Així mateix tengué relacions amb el Secretari del Partit Socialista Xilé, Carlos Altamirano i amb la Comissió Investigadora dels Crims de la Junta Militar Xilena del 18 al 21 del mateix mes. D'altra banda el PSOE fou present a la reunió de líders socialistes i socialdemòcrates que tingué lloc a Berlín els dies 22 i 23 de febrer. Una delegació del Partit visità Iugoslàvia, del 12 al 18 del mes d'abril, convidada per l'Aliança Socialista Iugoslava. El primer Secretari del Partit i el Secretari Polític de la UGT viatjaren a la RFA per mantenir converses amb membres del SPD (18-IV-75). Felipe González fou convidat a la reunió preparatòria de la Conferència de Partits Socialistes de l'Europa del Sud que se celebrà a la casa de F. Mitterrand a Las Landas. El Primer Secretari i el Secretari de Relacions Internacionals celebraren una conferència de premsa a París. Altres partits socialistes amb els que es desenvoluparen relacions foren els de Portugal, Suècia, Itàlia, Bèlgica, Rumania, Holanda, Noruega i amb el grup de Diputats Socialistes del Parlament europeu.

Una llarga llista que és significativa tant pel seu contingut com per la seva llargària: el PSOE començava a ser considerat a Europa.

* * *

Però fou l'any següent quan comença a concretar-se «l'èxit» del PSOE. Decididament ell havia de ser el partit que articulés l'oposició. Rebé tot

(27) *El Socialista*, n.º 41, 1.º quinz. jul. 1975, p. 4.

tipus de recolzaments de la Internacional Socialista: des de les declaracions favorables dels seus líders:

«La Delegación reafirma que el PSOE —su partido hermano— es el eje de cristalización de la unidad de los socialistas españoles. La Delegación reafirma el apoyo de la IS al PSOE y a través de él, a los esfuerzos por el restablecimiento de la democracia en España» (28),

fins a l'assistència de les personalitats més rel·levants de la IS al XXVII Congrés del PSOE celebrat a Madrid el mes de desembre, passant per les invitacions a delegacions del partit per a visitar i contactar amb els països on la socialdemocràcia era una força assentada (29).

Aquesta estratègia de llançament del PSOE també fou teixida des de l'interior i des del propi govern de la UCD. El país, es pensava, necessitava una oposició, no es podia parlar de democràcia sense ella, però aquesta no podia aterrir a la població amb el fantasma de la bandera revolucionària. Calia diferenciar-la bé. Oposició sí, però dintre d'uns marges ben coneguts: no comunistes i amb bones relacions amb el govern. El PSOE tenia les

(28) «Declaración de la Internacional Socialista sobre su visita a España», *El Socialista*, n.º 56, 2.ª quinz. gen. p. 5.

La visita de la Delegació de la IS fou realitzada els dies 13-17 de gener. La Delegació estava formada per J. Litle del partit Laborista britànic, A. Allon del partit Laborista d'Israel, V. Isemberg del SPD, J. Gama del partit socialista Portuguès i P. Guidoni del PSF.

(29) L'abans esmentada visita suscità polèmica a nivell interior. Els altres socialistes espanyols es mostraren en desacord davant les afirmacions de la IS que qualificaven el PSOE com a eix de la unitat dels socialistes espanyols.

A més d'aquest, el PSOE va mantenir altres contactes a nivell internacional al llarg de 1976. Així Felipe González viatjà a Brussel·les durant el mes de febrer i el mes de març assistí a la cimera socialista celebrada a Oporto.

El mes d'abril se celebrà a Madrid el XXX Congrés de la UGT i va rebre un gran suport internacional.

Al mes següent Felipe González viatjà a Mèxic i Caracas per assistir a la reunió de dirigents socialistes d'Europa i Llatinoamèrica. Dins aquesta línia de contactes amb els socialistes, viatjà a Holanda i a Londres durant el mes de setembre, i a Portugal, junt amb el Professor Tierno per entrevistar-se amb el socialista Soares durant octubre.

El mes de novembre una comissió del PSOE integrada per L. Solana i L. Yáñez, entre d'altres, visità Amsterdam.

I fou amb motiu del XXVII Congrés del PSOE que li fou brindat un gran ajut en forma d'assistència estrangera, nombrosos socialistes d'arreu hi participaren: P. Nenni (PSI), W. Brandt (SPD i President de la IS), F. Miterrand (PSF), O. Palme (P. soc. suec), C. Altamirano (p. soc. xilè), M. Foot, G. Deferre, Joergensen, Fellermaier, Van del Heuvel, representants de Cuba socialista, del Front Polisari, del p. soc. romanès, etc...

Willy Brandt contestà les acusacions rebudes referents al seu possible paper de mediador entre el govern i el PSOE i a la possible pressió que exercia sobre el PSOE per tal que abandonés Coordinació Democràtica.

característiques necessàries per ser «l'elegit». El seu prestigi internacional hi ajudà. Martín Villa diu del PSOE:

«Partían de una situación privilegiada en el campo internacional al contar con el apoyo de la Internacional Socialista. Es más, su presidente Willy Brandt los avalaba, promocionaba y protegía. Y lo mismo venía haciendo el propio gobierno socialista alemán. (...) Sus cuadros renovados —els del PSOE— estaban integrados por jóvenes, si se quiere airados e incómodos, pero evidentemente inmersos en la realidad de los últimos años de España y, por consiguiente, al margen de sus carencias o de sus exabruptos, conectados con el general espíritu de moderación y de convivencia que animaba a la mayoría de sus compatriotas (...). Y finalmente, representaban una alternativa de izquierda no comunista en un momento en el que la incógnita acerca de las posibilidades del PCE para capitalizar en la democracia su papel preponderante en el antifranquismo era muy grande» (30).

Dins aquestes suposicions es desencadenà un cert malestar entre els altres partits socialistes i el PSOE i amb el PCE, que tants d'obstacles trobaria per a la seva legalització. Santiago Carrillo a les seves memòries de la Transició (31) acusa el PSOE d'estar disposat a negociar amb Suárez al marge de la resta de l'oposició si el PCE suposava no negociar. El temor de les Forces Armades al comunisme fou un factor contra el qual el govern Suárez hagué de lluitar a fons.

L'oposició s'uní al mes de març: «Coordinación Democrática» més coneguda com a la «Platajunta» i s'articulà l'estratègia del *consens* que seria la clau dels dos anys que anaren de desembre de 1976 a desembre de 1978. L'esquerra anà deixant progressivament de banda, i més a nivell pràctic que teòric, els seus plantejaments rupturistes i s'anà decantant vers posicions reformistes. Es veia clar que les forces de l'antic règim i els seus poders fàctics no tolerarien segons què. El PCE era una de les coses que, en principi, no estaven disposats a admetre:

«Con el socialismo se había establecido desde el gobierno anterior una extensa red de contactos officiosos y existía hacia él, en sus varias formaciones todavía no unificadas, una permisividad considerable que equivalía de hecho a su legalización. La mitificación franquista "Yo o el comunismo" había dejado su huella en los altos niveles del "establiment" a cuya cerrada actitud no era quizá ajena la influencia norteamericana» (32).

(30) MARTÍN VILLA. *Op. cit.*, p. 68.

(31) CARRILLO. *Op. cit.*, p. 42.

(32) AREILZA: *Cuadernos de la transición. Op. cit.*, p. 32.

Seria una hàbil maniobra de Suárez la que acabaria amb el conflicte. Mentre, fou un focus de malestar i discrepàncies sobre l'acció a dur a terme per part de l'oposició. El PSOE era «temptat» pel govern Suárez:

«Comprende —F. González— la maniobra confusionaria del gobierno, pero piensa que no hay sino ventajas en dejarse querer sin comprometerse» (33).

Així, la «Platajunta» suposà la fi de la via de ruptura i l'inici de la reforma pactada en el convenciment de que era l'únic viable:

«He mantenido siempre que en todos estos últimos años del franquismo, la oposición democrática (...) era muy consciente de que la opinión pública española quería un cambio, pero pacífico y moderado: el centro-izquierda» (34).

Es justificaren les «claudicacions» pel temor a una involució i pel supòsit del que era l'opinió majoritària del país.

L'esquerra es fixà però quatre objectius irrenunciables:

1. Lluita per a la legalització de tots els partits i sindicats.
2. Restabliment de les llibertats públiques i amnistia.
3. El·laboració d'una nova constitució democràtica.
4. Establiment d'un acord-marc general econòmic i social.

Fou així, simplificant-ho molt com el PSOE que havia estat ferit de mort en l'etapa clandestina, aconseguí restablir-se en molt poc temps i passar davant en capacitat d'influència a partits com el PCE que durant la clandestinitat havien recuperat i inclús enfortit les seves posicions.

Malgrat aquest «trionf», el PSOE no era alié al principal problema del socialisme espanyol: el seu fraccionament.

Deixant de banda l'existència de nombroses formacions socialistes a l'espectre polític espanyol, el PSOE estava també dividit: PSOE «històric» i PSOE «renovat» amb Llopis i González respectivament al cap.

Sense estendre'ns massa sobre això ferem una breu referència al que significà aquesta escisió.

Es materialitzà el mes d'agost de l'any 72 en el Congrés de Toulouse que fou convocat per una part de la comissió executiva i que Rodolfo Llopis no reconegué. Fou la manifestació del malestar iniciat l'any 69 quan l'interior començà a mostrar-se en desacord amb l'exterior a qui acusava de deslligam amb la realitat del país. La nova força en alça creia en la necessitat urgent de no reescollir a Llopis com a Secretari General i la modificació de la línia política de partit quant a les aliances amb altres forces polítiques de l'oposició franquista. Llopis s'oposava totalment a incloure el PCE en possibles aliances.

L'any 70 en el Congrés no ho aconseguiren i Llopis fou reelegit però les tensions augmentaren. El detonant de la crisi fou un article publicat a «El

(33) *Op. cit.*, p. 39.

(34) MORODO. *Op. cit.*, p. 108.

Socialista» de maig de 1972 (sense signatura però atribuït a Alfonso Guerra). Arràn d'això Llopis suspengué l'acordat Congrés d'agost de 1972, però aquest es celebrà igualment. Llopis en celebrà un altre al mes de desembre del mateix any. L'escisió era clara. És interessant esmentar que Tierno Galván reconegué el Congrés convocat per Llopis com a l'autèntic. És important per entendre posteriors tensions Tierno-González (35).

Llopis comunicà la situació a la Internacional Socialista i aquesta envià observadors als dos congressos. Organitzà una «comissió especial» per a tractar el tema i no es decidí fins el mes de gener de 1974:

«El Buró de la Internacional Socialista, en su reunión del 6 de enero de 1974, decidió que el XII Congreso del PSOE, celebrado en Toulouse en agosto de 1972, fue un congreso adecuado, legítimo y legal, y que la comisión ejecutiva elegida por aquel congreso es, por consiguiente, el representante legítimo del Partido español miembro de la IS».

Aquesta fou la nota que féu pública la decisió de la IS (36).

Llopis recurrí però no tengué èxit i a partir d'aquí es començà a parlar dels «històrics» i dels «renovats».

Reprenent el fil, ens referirem al tractament de favor, del que ja hem parlat, que rebia el PSOE respecte a les altres formacions. Se'l diferenciava i se'l distanciava. Les relacions eren cada cop més tenses, els altres se sentien menysvalorats i creien no estar jugant amb igualtat de condicions. També la reunificació era cada cop més difícil.

Com a exemple d'aquesta consideració diferent atorgada al PSOE, un fragment de la Resolució sobre Espanya aprovada per la Conferència dels Partits Socialistes de l'Europa del Sud:

«(...) APOYA:

Los esfuerzos del PSOE para llegar a la unidad de las fuerzas democráticas que luchan en España por la reconquista de las libertades» (37).

El partit era conscient de la seva força:

«La seule chose que nous pouvons faire, c'est être ouverts, offrir le PSOE comme axe de cristallisation dans ce pays. Nous croyons que le parti a, historiquement, le droit de se proposer pour jouer ce rôle. Non pour exclure ou être le représentant exclusif, pas même du courant socialiste» (38).

(35) TIERNO. *Op. cit.*, pp. 424-441.

(36) Publicada a *El Socialista*, n.º 14, 2.ª quinzena, gener, 1974.

(37) «Espanya: resolució aprovada por los Socialistas del Sur» a *El Socialista*, n.º 57, 22/II/76, p. 6.

(38) Entrevista a F. González a CHAD, R.: *Après Franco, L'Espagne*, Paris, Stock, 1975, p. 203.

A l'altura de 1976, el PSOE tenia la batalla guanyada. Un sector important de l'escindit PSOE es reintegraria i seria el principi d'una llarga sèrie d'integracions que tendrien lloc durant els dos anys següents (39).

* * *

Un altre tema de «relacions conflictives» eren les que el PSOE debatia si mantenir o no amb el PCE. Junt amb aquest aspecte, el debat sobre el mot «marxisme» que seria el nucli, en anys pròxims, de moltes discussions i de conflictes (pensi's en el XXVIII Congrés) (40).

Mentre el PSOE històric es negava radicalment a una aliança amb el PCE, Felipe González era menys dogmàtic encara que mantenia les distàncies pertinents per a salvar el seu lloc com a «el partit» de l'oposició. Això el feia navegar en una mar d'ambigüetats que li seria molt criticada pel PCE.

Per una part sempre es mostrà partidari de la legalització dels comunistes i la considerà com un punt irrenunciable en la negociació amb el govern. El mes de juny, Felipe González manifestava que les relacions amb el PCE eren cordials i s'establien mitjançant «Coordinación Democrática» (41). Responent a la pregunta de si establirien una aliança de govern amb els comunistes quan es recuperessin les llibertats democràtiques, constestava:

«Tanto los comunistas como nosotros somos conscientes de la necesidad de estabilizar democráticamente este país, y pensamos que sería un error político cualquier tipo de alianza bilateral que pudiera provocar reacciones en sentido contrario y que perjudicasen al proceso de estabilidad a que aspiramos» (42).

A l'altra banda, a la de les ambigüetats, hi situem les declaracions de H. Mattofer, membre del comitè executiu del SPD qui deia que si bé no volia entrar en el tema, recordava als socialistes espanyols «la mala experiència» del SPD a l'aliar-se amb els comunistes (43).

Aquesta no seria precisament ambigua sinó molt clara i situada a l'extrem opost:

(39) «La posición del partido con respecto al resto de las organizaciones socialistas fue consecuencia de esta revalidación —l'atorgada al PSOE pels socialistes europeus—. El PSOE se negó en todo momento a acuerdos coyunturales de tipo electoral: la oferta que se hizo al resto de todos los grupos socialistas fue la integración dentro del partido, no la creación de un partido nuevo. Y, pese a la aparente dureza de esta posición, produjo excelentes resultados». ESTEBAN/LÓPEZ GUERRA: *Los partidos políticos en la España actual*, Barcelona, Planeta/IEE, 1982, p. 116.

(40) Vid. BUSTELO, F.: «Un punto sobre la i de marxismo», *El País*, 10/X/76, p. 7.

(41) «Felipe González, al frente del partido de Largo Caballero» *El País*, 13/VI/76, pp. 10-11.

(42) *Ibid.*

(43) «Las posibilidades del socialismo español, en opinión de un destacado político alemán», *La Vanguardia Española*, 6/II/76, p. 21.

Areilza parlant d'unes converses mantingudes amb Willy Brandt durant el XXVII Congrés del PSOE:

«Me dice —Willy Brandt— que el PSOE irá a las elecciones si hay garantías, aunque no haya legalización del PC. No quieren intervenir en la política española, pero ayudan moral y materialmente a Felipe González y a sus hombres» (44).

Aquest era el marc de relacions —tensions— estat de coses en el qual tots els partits polítics espanyols començaven a presentar-se al seu futur electorat. També l'exterior era molt sensible al procés que estava vivint Espanya, tant per la seva originalitat com pel que pogués suposar en l'equilibri del mapa mundial. Era el moment de plantejar-se com s'entenia Espanya dins un món dividit en blocs, quin paper jugava i quin podia jugar.

El canvi era considerat oportú, quant que inevitable, pels interessos internacionals occidentals, però existia un cert temor enfront de la possibilitat, més temuda que real, d'un altre Portugal. S'estava a l'expectativa de la transició a un règim democràtic —sota forma monàrquica— però amb unes certes limitacions (se sobreestimava potser la força del PCE i pel mateix s'esperava que fos limitada).

Tampoc semblava que als EEUU ho vessin del tot clar i segur, o sigui, tranquil, fidel i incondicional:

«Almuerzo en la Embajada de los Estados Unidos con Javits —parla J. M.ª Areilza— el senador judío, republicano y liberal de Nueva York, y el Embajador Stabler. Siempre fue Javits poco partidario nuestro, pero a partir de la instauración de la monarquía se convirtió en amigo (...). Les digo que a los Estados Unidos no les conviene una monarquía autoritaria por más que ello parezca a algunos norteamericanos que defiende mejor sus intereses estratégicos. A la larga el resultado puede ser catastrófico para todos» (45).

Sembla ser que la seva actitud no fou sols contemplativa i expectativa:

«Cuando Kissinger vino a Madrid, en enero de 1976, ¿estaba ya programado el que Suárez fuera el nuevo candidato? Parece que en Semana Santa la crisis —govern Arias— estaba decidida y luego se aplazó por alguna razón. En todo caso, al empezar, en el mes de junio, el viaje regio a los EEUU, la cosa estaba resuelta y el presidente Ford y Kissinger se hallaban informados. De Ford se esperaba un apoyo explícito y público, en cuanto el gesto se consumara, hacia el nuevo gobierno. En los gobiernos occidentales se mantiene una prudente reserva y se supone por algunos que es una operación "americana" para frenar o parar la reforma y acentuar la influencia norteamericana en España» (46).

(44) AREILZA, *Op. cit.*, p. 78.

(45) *Op. cit.*, p. 22.

(46) *Op. cit.*, pp. 24 i 25.

Entrant ara en el que foren les declaracions i treballs del Partit en política exterior i relacions internacionals parlarem primer de dos treballs teòrics realitzats per membres del partit.

En primer lloc Francisco Bustelo, Gregorio Peces-Barba, Ciriaco de Vicente i Virginio Zapatero (47) en una publicació conjunta que tenia, per les seves característiques, la finalitat de divulgar el que era el PSOE insistia en el concepte d'*internacionalisme proletari* que trobavem a la resolució de Suresnes. En conexió, les *relacions internacionals* eren un *mitjà per arribar al socialisme* i establien tres principis d'actuació:

- a) El PSOE havia d'ajudar tots els partits del món que lluitessin pel socialisme.
- b) Havia de recabar per a ell el mateix ajut.
- c) Anar a la recerca de la unitat de totes les forces socialistes.

El treball és en certa mesura comparable al que sortí de Suresnes ja que anava dirigit a dir el que pensava el partit, no era l'opinió particular d'un militant, era la presentació al públic. Per això és curiós d'esmentar que si bé l'objectiu de l'*internacionalisme proletari* era el mateix: l'aliança de les forces que lluiten pel socialisme per tal d'assolir-lo, la forma havia canviat. Es donava per suposat i per tant no calia dir-ho que per assolir el socialisme s'hauria de lluitar contra el capitalisme mundial i que la unitat de les forces socialistes s'aconseguiria per l'articulació d'una estratègia obrera internacional. Resultava més adient pel moment parlar de la «unitat en la diversitat» i del «mètode del consell fraternal». El llenguatge, que mai és neutral, es conjugava amb el que era la pretensió de no virar de posició però presentar-la des d'una perspectiva més «suau».

Un altre principi era el de la *coexistència pacífica*: «(...) el internacionalismo socialista tiene que aceptar y propulsar la coexistencia pacífica, dando apoyo a todas aquellas iniciativas que tiendan a reducir, y en su caso a liquidar, la tensión y la misma división en bloques» (48). Era un rebuig de fet als blocs militars i pel que ens afectava, a la OTAN.

Encara que aquests autors no parlaven de la incorporació de Espanya a Europa la donaven per suposada en proposar fugir del maniqueisme que presenta un bloc com a bo i l'altre com a dolent i, seguidament, parlar d'enfortir relacions amb alguns partits «dels altres», referint-se a alguns partits del bloc de l'Est:

«Nos referimos fundamentalmente, a los partidos de Rumanía, Yugoslavia y —quizás incluso— Cuba: éstos buscan un entendimiento con los partidos socialistas como uno de los puntos de apoyo para establecer una política internacional autónoma y, en cierto sentido, "europea"» (49).

(47) BUSTELO, PECES-BARBA, VICENTE, ZAPATERO: *PSOE*, *Op. cit.*

(48) *Op. cit.*, p. 112.

(49) *Op. cit.*, p. 114.

L'altre estudi al que ens referiem correspon a Emilio Menéndez del Valle (50). Establia «algunes» de les línies bàsiques d'una política exterior socialista.

La *Neutralitat* era la primera. Implicava el rebuig exprés a l'aliniació en qualsevol bloc militar, la denúncia dels tractats del moment amb els EEUU i el desmantelament de les bases militars estrangeres en territori espanyol. De la mateixa manera justificava l'oposició a l'establiment de bases de qualsevulla potència estrangera.

Per raons històriques, culturals, econòmiques i geogràfiques, així com per necessitats conjunturals l'autor veia com a objectiu a assolir la *integració a la Comunitat Econòmica Europea*.

D'altra banda el tema de la neutralitat de la Mediterrània fou abordat per primera vegada:

«Un gobierno socialista en España no alineado en bloque militar alguno jugaría un importante papel en el área, propiciando su neutralización y desnuclearización» (51).

Aquesta seria una via adoptada posteriorment per tal d'articular una política exterior socialista que, considerant i assumint el paper de potència mitja d'Espanya, intentaria aconseguir-li un paper protagonista en l'esfera internacional.

D'aquesta línia bàsica se'n derivava el decantament vers la coexistència pacífica: contribució a la pau i seguretat internacionals que es concretava i suportava en els *principis de la CSCE*. Assumia també els seus principis referits a la Mediterrània.

En segon lloc i com a derivació lògica de tot l'anterior: proclamava l'oposició a l'*ingrés d'Espanya a l'OTAN* i la voluntat d'estimular la *disolució de l'Aliança Atlàntica i el Tractat de Varsòvia*, així com de sostenir tota iniciativa tendent al *desarmament*.

La tercera línia s'inscrivía en la via del *respecte a la Carta i a les resolucions de les NNUU*. Aquesta postura comportaria l'observació i l'acatament de les conseqüències del principi de la lliure determinació dels pobles.

La quarta línia conduiria a, des de dins d'Europa, treballar per a la seva *democratització*. Significaria combatre el gran capital i engegar la coordinació sindical a nivell europeu.

En cinquè lloc, una política exterior socialista es centraria en l'interés actiu en el *Tercer Món* i particularment en les zones d'especial vinculació amb Espanya (Iberoamèrica, món àrab). Aquest seria un segon ítem per a una política exterior espanyola que concedís un paper principal, en certes àrees, a Espanya.

Per acabar aquesta primera part i com a preludi de l'anàlisi de les resolucions del XXVII Congrés ferem esment a les declaracions de Felipe González a l'*Escola d'Estiu* de 1976. Com a defensa davant de crítiques

(50) MENÉNDEZ DEL VALLE, E.: «La transición al socialismo en España y las relaciones internacionales» a *Sistema*, n.º 15, Oct. 76, pp. 115-123.

(51) AAVV. *Op. cit.*, p. 120.

rebudes des de l'esquerra per les bones relacions del PSOE amb l'Europa Comunitària, es definia sense vacil·lacions «por razones coyunturales y de estrategia» (52). Al mateix temps afirmava l'oportunitat i la necessitat d'establir i mantenir altres connexions (per exemple amb Cuba com a comunisme que considerava més marginal i deslligat del bloc de l'Est, i amb els saharauis seguint fidels a la defensa dels moviments d'alliberament de qualsevulla àrea del món).

(52) Escuela de verano del PSOE: *Socialismo es libertad*, Madrid, Cuadernos para el Diálogo, 1976.